

WERKINGSVERSLAG • 2015

WERKINGS
VERSLAG

2015

UCSIA

UNIVERSITAIR CENTRUM SINGENATUS ANTWERPEN

Prinsstraat 14
BE-2000 Antwerpen

Telefoon: +32(0)3 265 49 60
Fax: +32(0)3 707 09 31

BTW: BE 478.834.659
IBAN: BE25 7350 0583 9182
SWIFT: KREDBEBB

www.ucsia.org

Inhoud	6	1 ORGANISATIE & HISTORIEK
	7	UCSIA
	8	Algemene Vergadering
	9	Academische Raad
	10	Raad van Bestuur Directiecomité Team
	12	2 PROJECTEN
	13	Zomerschool
		<i>Is geweld dat op geloof gebaseerd is ook deel van de godsdienst?</i>
	14	Scribani-netwerk
		<i>Ongelijkheid. Wat kunnen we eraan doen?</i>
	15	Internationale academische workshops
		<i>Wetenschap die de toekomst helpt verbeelden</i>
		<i>Belastingen en vertrouwen</i>
	16	Sociaal verantwoord innoveren in veiligheid
		<i>Rituelen, markt en verlossing</i>
	17	Lezingenreeksen
		<i>Theologie en kerk Pastoraal en kerk</i>
		<i>Jongerencultuur en pastoraal</i>
	18	Spiritueel maar niet religieus?
		<i>Gedoofde kaarsen en uitslaande vlammen</i>
	19	Overige projecten
		<i>De toekomst van het katholiek onderwijs in Vlaanderen</i>
		<i>De wortels van het moderne autonomie-denken</i>
		<i>Medicalisering en therapeutisering van het onderwijs</i>
	20	Gezinstransities vanuit het perspectief van de kinderen
	21	Wat ik geloof
		<i>De interreligieuze dialoog: In gesprek met onze tradities</i>
	22	Mystieke liefde in christendom en islam
	24	3 LEERSTOELEN & STIPENDIA
	25	Leerstoel UCSIA-IJS/UA · joods-christelijke verhoudingen
	25	Leerstoel Vredeseducatie
	26	Stipendia: Taede Smedes
	28	4 PUBLICATIES
	30	5 TERUGBLIK & SYNTHESE
	36	* BIJLAGEN
	37	Bijlage 1: Leden van het Scribani-netwerk
	38	Bijlage 2: Academische gastsprekers 2015

1

ORGANISATIE

&

HISTORIEK

UCSIA zet de jezuïtische traditie verder van betrokkenheid in universitair onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening in Vlaanderen en in de Antwerpse regio.

De missie van UCSIA kadert in de ignatiaanse spiritualiteit. De 35ste Algemene Congregatie van de jezuïetenorde omschrijft deze zending als 'de dienst van het geloof dat gerechtigheid bevordert door middel van de inter-

religieuze dialoog en een creatieve betrokkenheid bij de cultuur'. Het 'intellectueel apostolaat' brengt jezuïeten op de plaatsen waar uitmuntend wetenschappelijk onderzoek wordt verricht om ertoe bij te dragen en uit te leren.

UCSIA is een vereniging zonder winstoogmerk. De algemene vergadering bestaat uit maximaal 36 leden, waarvan één derde

gemandateerden door de Sociëteit van Jezus, één derde gecoöpteerden uit de Antwerpse universitaire gemeenschap en één derde extern gecoöpteerden (de Kerk, onderwijs, pers, vakbonden en werkgevers, NGO's, enz.).

De algemene vergadering bepaalt de strategische lijnen en ziet toe op het beleid. De raad van bestuur vertaalt de strategische lijnen en besluiten van de algemene vergadering in een concreet beleidsplan, ziet toe op de uitvoering ervan en beslist over belangrijke operationele aangelegenheden zoals mijlpalen van projecten (concept, aanvang, budget, eindevaluatie) of externe verbintenissen. De academische raad draagt als adviesorgaan bij tot de hoogstaande academische kwaliteit van de projecten. Het UCSIA-team van medewerkers en verantwoordelijken stelt initiatieven voor en voert ze uit.

Het doel van de vereniging is, in het perspectief van een christelijke levensbeschouwing in een geest van openheid en verdraagzaamheid, samen met de leden van de Sociëteit van Jezus en de leden van de Antwerpse universitaire gemeenschap, een hoogstaand internationaal multidisciplinair forum te bieden dat academische reflectie, vorming en dienstverlening ondersteunt en stimuleert over thema's die bijzondere gestalte geven aan de christelijke levensvisie om aldus dienstig te zijn aan het geloof en bij te dragen tot een meer rechtvaardige samenleving. Artikel 3 - Statuten

HISTORIEK ¶ In 1852 stichtten de paters van de Sociëteit van Jezus in de Belgische havenstad Antwerpen een instituut voor handelsonderwijs. Hieruit groeide één van de eerste 'business schools' in Europa die universitaire diploma's toekende. Geleidelijk aan verbreedde de Sint-Ignatius Handelshogeschool haar activiteiten met een Faculteit Letteren en Wijsbegeerte (inclusief

Rechten) en een Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen.

Op het einde van de jaren zestig verwierf de handelshogeschool het wettelijk statuut van universiteit en bij die gelegenheid werd haar naam omgevormd in Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius Antwerpen (UFSIA). De nieuwe universiteit kende officiële diploma's toe in de Toegepaste Economische Wetenschappen,

Letteren en Wijsbegeerte, Rechten en Politieke en Sociale Wetenschappen.

Vanaf het begin van de jaren 1970 was UFSIA één van de partners in de confederale Universiteit Antwerpen, samen met twee openbare instellingen: het Rijksuniversitair Centrum Antwerpen (RUCA) en de Universitaire Instelling Antwerpen (UIA). Het decreet van 4 april 2003 richtte de Universiteit Antwerpen op, waarin deze drie instellingen werden samengesmolten tot één nieuwe instelling met als opdrachten universitair onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening.

De vzw UCSIA werd opgericht in de zomer van 2002 en was een half jaar later operationeel. In 2013 vierde UCSIA zijn eerste decennium.

Algemene Vergadering

De Algemene Vergadering is als volgt samengesteld:

voor de sociëteit van Jezus:

Jacques Haers sj, professor theologie en diensthoofd Universitaire Parochie KU Leuven
Özcan Hidir, decaan faculteit Islamitische Theologie Universiteit Rotterdam
Kristien Justaert, postdoctoraal onderzoeker KU Leuven
Eduard Kimman sj, professor ethiek Radboud Universiteit Nijmegen
Guy Vanheeswijck, professor filosofie Universiteit Antwerpen
Ludwig Van Heucke sj, missieprocurer Vlaamse jezuïeten
Cecilia Vanneste, verantwoordelijke Ignatiaans Apostolisch Netwerk
Johan Verschueren sj, provinciaal van de Vlaamse jezuïeten

voor de Antwerpse universitaire gemeenschap:

Bea Cantillon, professor sociologie Universiteit Antwerpen
Helma De Smedt, emeritus professor geschiedenis Universiteit Antwerpen
Veerle Hendrickx, algemeen directeur Karel de Grote-Hogeschool
Willem Lemmens, professor ethiek en wijsbegeerte Universiteit Antwerpen
Johan Meeusen, professor recht en vicerector Universiteit Antwerpen
Carl Reyns, emeritus professor accountancy en erector UFSIA
Christiane Timmerman, directeur CeMIS/Universiteit Antwerpen
Gerlinde Verbist, postdoctoraal navorser Universiteit Antwerpen

externe leden:

Lieven Boeve, directeur-generaal Katholiek Onderwijs Vlaanderen
Mgr. Johan Bonny, bisschop van Antwerpen
Alain de Crombrughe, professor economie Universiteit van Namen
Etienne De Jonghe, eresecretaris-generaal Pax Christi International
Geert De Kerpel, hoofdredacteur Tertio
Mia De Schamphelaere, eresenator
Jan De Volder, Sant'Egidio
Maddie Geerts, erenationaalsecretaris ACV
Peter Vande Vyvere, CCV-Gent

Het mandaat van de volgende leden bereikte een einde: Jan Koenot sj, Johan Vanhoutte sj en Philippe Michiels. De Algemene Vergadering dankt de uittredende leden voor hun toewijding en inzet.

Door de statutaire leeftijdsvoorwaarde kon het mandaat van mevrouw Mieke Van Hecke als lid niet hernieuwd worden. Zij werd in 2014 verkozen als voorzitter. De Algemene Vergadering heeft haar unaniem verzocht verder de bijeenkomsten bij te wonen en voor te zitten.

Academische Raad

De Academische Raad van UCSIA werd in de loop van 2015 hernieuwd. De Raad adviseert over het academisch beleid aan de Raad van Bestuur en de Algemene Vergadering, zowel over de inhoud als de aanpak. De hieronder vermelde academici zijn bereid daaraan mee te werken, hetzij als kernlid, hetzij als corresponderend lid voor enkele thema's of aspecten van de werking.

Academici hoofdzakelijk verbonden aan de Universiteit Antwerpen:

Peter Bursens, politicoloog
Dirk De Bièvre, politicoloog
Tom De Herdt, ontwikkelingseconomie, voorzitter IOB
Em. Guido Dierickx sj, politicologie
Veerle Fraeters, middeleeuwse cultuur en mystiek
Bernard Hubeau, rechtssociologie
Bert Ingelaere, ontwikkeling en vrede
Patrick Kenis, beleids- en organisatiewetenschappen
Thalia Kruger, internationaal privaatrecht
Stijn Latré, filosofie, Centrum Pieter Gillis
Herwig Leirs, evolutionaire ecologie, decaan Faculteit Wetenschappen
Patrick Loobuyck, filosofie, Centrum Pieter Gillis
Guido Marnef, geschiedenis van reformatie en contrareformatie
Rudy Martens, strategisch management, decaan Faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen
Petra Meier, politicologie en gender
Patrick Meire, marine biologie
Dimitri Mortelmans, arbeids- en familiesociologie, hoofd van CELLO
Stijn Oosterlynck, sociologie van de stad
Bruno Peeters, fiscaal recht
Paul Pelckmans, Franse letterkunde
Koen Ponnet, sociale psychologie
Roy Remmen, huisartsgeneeskunde
Stefaan Rutten, verbintenissenrecht en gerechtelijk recht
Bernard Sabbe, psychiatrie
Tom Sauer, internationale betrekkingen en diplomatie
Annick Schramme, cultuurmanagement
Sigrid Stroobants, moleculaire beeldvorming
Frederik Swennen, personen- en familierecht
Jacques Tempère, fysica van de vaste stof
Peter Thijssen, media en politiek
Hilde Van Den Bulck, communicatiewetenschappen
Peter Van Petegem, onderwijsbeleid
Heidi Vandebosch, sociale media
Gert Verschragen, sociologie van minderheden
Michel Walrave, media en sociale media
Walter Weyns, godsdienstsociologie

Academici verbonden aan andere universiteiten:

Axel Gosseries, ucl, politieke filosofie
Jean Hugé, ULB, wetenschappen en duurzame ontwikkeling
Lesley Hustinx, vrijwilligerswerk en burgerparticipatie, Universiteit Gent
Koenraad Matthijs, demografie, KU Leuven
Tim Nawrot, milieuwetenschappen, Universiteit Hasselt
Karim Schelkens, theologie en kerkgeschiedenis, KU Leuven
Geert Van Oyen, theologie, ucl

Raad van Bestuur **Alex Vanneste**, emeritus professor Universiteit Antwerpen · afgevaardigd bestuurder
Luc Braeckmans, academisch directeur
Martin Decancq, financieel beheerder Universiteit Antwerpen
Carl Reyns, emeritus professor accountancy Universiteit Antwerpen en ererector UFSIA
Nicolas Standaert sj, professor sinologie KU Leuven
Christiane Timmerman, directeur CeMIS/Universiteit Antwerpen
Geert Vanhaverbeke, administratief verantwoordelijke

De Raad van Bestuur richtte in zijn schoot een **Beleggingscommissie** op met adviserende bevoegdheid, met als leden Martin Decancq en Carl Reyns (voorzitter van de Beleggingscommissie). De afgevaardigd bestuurder en de administratief verantwoordelijke kunnen de bijeenkomsten bijwonen.

Directiecomité **Luc Braeckmans**, academisch directeur · voorzitter van het directiecomité
Barbara Segaeert, wetenschappelijk coördinator
Sara Mels, wetenschappelijk medewerker
Geert Vanhaverbeke, administratief verantwoordelijke

Team **Prof. dr. Luc Braeckmans**, academisch directeur
Marijke Celis, secretariaat, administratie en financiën
Sara Mels, wetenschappelijk medewerker
Barbara Segaeert, wetenschappelijk coördinator
Geert Vanhaverbeke, administratief verantwoordelijke
Christel Van Wonterghem, publicaties en administratie

2

PROJECTEN

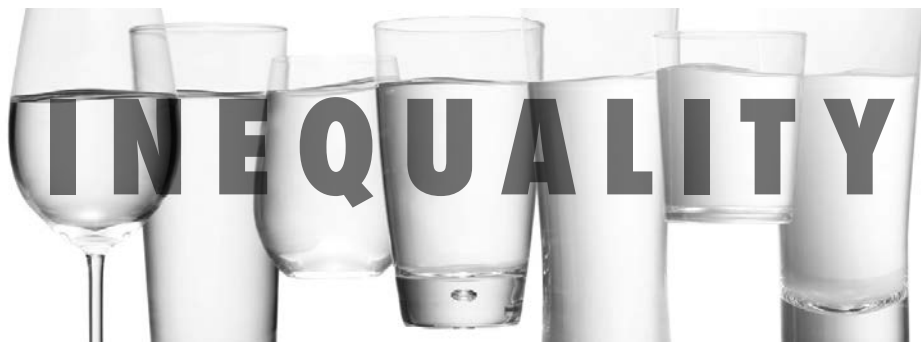
Zomerschool **Is geweld dat op geloof gebaseerd is ook deel van de godsdienst?**

De elfde editie van de zomerschool over religie, cultuur en samenleving vond plaats van 23 tot 30 augustus 2015 met publieke lezingen door prof. dr. Peter Neumann en prof. dr. Marat Shterin.

Een viertal gereputeerde internationale onderzoekers onderzocht samen met 22 doctoraatsstudenten en jonge doctorandi actief binnen en buiten Europa, de verschijningsvormen, oorzaken en motiveringen van religieus geweld (zowel fysiek als structureel) tegen de achtergrond van de wisselwerking tussen politiek en geloof. De sprekers gaven lezingen en bespraken literatuur en onderzoeksmethodes met jonge academici, die vervolgens hun eigen onderzoekswerk konden voorstellen.

In het kader van de zomerschool organiseerde UCSIA ook twee publieke lezingen over actuele onderwerpen. Tijdens de eerste lezing onderzocht professor Neumann de vraag hoe religieus gemotiveerd terrorisme verschilt van andere vormen van terrorisme. Grondig onderzoek van meer dan 700 Europese Syriëstrijders toont leerrijke typologieën: (1) de ‘verdedigers’ die de soennieten willen beschermen tegen het tirannieke regime zonder religieuze extremisten te zijn; (2) de ‘zoekers’ die deel uitmaken van een salafistische tegencultuur en in Islamitische Staat bevestiging, macht, orde, gemeenschap en mannelijkheid vinden en (3) de ‘volgers’ die nauwelijks religieuze motieven hebben, maar alleen hun referentiegroep willen nadoen. Religie levert bijgevolg een basis voor de doctrine van terroristen, maar bij radicalisering en de-radicalisering spelen ook andere sociale en sociopsychologische processen een belangrijke rol.

Tijdens de tweede avondsessie sprak Marat Shterin over het Russisch-Oekraïens conflict, dat volgens hem niet zijn oorsprong vindt in religie, maar waarbij religie zich wel leent voor politiek gebruik. Elke betrokken partij beroept zich op ‘heilige’ plaatsen, gebeurtenissen of tijdsperiodes om haar politieke actie te motiveren zonder dat religie in dit conflict eenvoudige kampen of doctrines levert. Religie werd voor elke partij gaandeweg een krachtig symbool in de strijd die bepaalde claims verantwoordt (zoals op territorium) en een nieuwe nationale identiteit helpt ontwikkelen. Zowel de Russisch-orthodoxe kerk als de Oekraïens-orthodoxe kerk spraken zich afwisselend uit voor geweldloosheid alsook voor een strijd tot herstel van de eenheid.

Scribani-netwerk Zeventien Europese centra voor academisch onderzoek en sociale actie die met de jezuïetenorde verbonden zijn, vormen het Scribani-netwerk met Mark Rotsaertsj als voorzitter. Het biedt plaats voor onderlinge uitwisseling en gesprek en door workshops en congressen levert het netwerk – vanuit een christelijke en ignatiaanse inspiratie – academisch onderbouwde inzichten en stimulansen voor rechtvaardigheid en gelijkheid in Europa.

Ongelijkheid. Wat kunnen we eraan doen?

Van 10 tot 12 september 2015 vergaderden de leden van het Scribani-netwerk met een publieke lezing en debat op 10 september.

Het Scribani-congres over rechtvaardige energietransitie in Parijs in 2014 maakte duidelijk hoe het netwerk aan lokale partners een hefboom geeft om het Europese beleid te beïnvloeden. Daarom besloot het netwerk om zijn werking verder te zetten, verbonden met de Europese jezuïeten en hun netwerken, maar flexibel en autonoom onder regie van UCSIA.

Het netwerk nodigde samen met het Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck (Universiteit Antwerpen) de Britse welvaartseconoom prof. dr. Anthony Atkinson uit, om diens concrete voorstellen voor een meer gelijke spreiding van inkomens en vermogens toe te lichten en te bespreken. Het gaat om voor de hand liggende voorstellen zoals progressieve inkomensbelasting, vermogensbelasting of participatie-inkomen, maar ook om vernieuwende voorstellen zoals een wetenschaps- en technologiebeleid dat leidt tot een relatief groter aandeel van arbeid in het nationaal inkomen of nieuwe vormen van kapitaaltransfers naar jongeren zoals *baby bonds* in het Verenigd Koninkrijk.

De voormalige minister van sociale zaken, onderwijs en werkgelegenheid, prof. dr. Frank Vandenbroucke, documenteerde deze voorstellen in een Europees perspectief en pleitte voor voldoende convergentie binnen de lidstaten door een Europees kader voor minimumlonen, arbeidsnormen, werkloosheidsuitkeringen en een rechtvaardiger belastingsysteem. Het debat met het publiek toonde onder meer de spanning aan tussen een selectief beleid 'op maat' van elke sociaal behoeftige en een beleid dat alleen steunt op algemene maatregelen voor herverdeling en tewerkstelling.

UCSIA brengt senior onderzoekers en jonge (post)doctorandi bijeen in workshops om gedurende twee dagen onderzoeksresultaten en inzichten vanuit verschillende wetenschappelijke disciplines uit te wisselen over maatschappelijk relevante vraagstukken, met oog voor levensbeschouwing en religie.

Internationale academische workshops

Wetenschap die de toekomst helpt verbeelden

Vond plaats van 18 tot 20 maart 2015 in samenwerking met *BSTS* (Belgian Network Science, Technology and Society) en onderzoeksgroepen van de Universiteit Antwerpen, Universiteit Gent, KU Leuven en Vrije Universiteit Brussel. Prof. dr. Helga Nowotny verzorgde een publieke lezing gevolgd door een paneldebat op 18 maart.

Em. prof. dr. Helga Nowotny was voorzitter van de Europese Onderzoeksraad. Ze bracht de inzichten die ze ook in haar nieuwste boek *The Cunning of Uncertainty* (Polity, 2015) formuleert. Wetenschap houdt een belofte in aan de maatschappij, maar er is een spanning tussen de praktisch bruikbare resultaten op korte termijn die door publiek en politici verwacht worden en de onzekerheid en onvoorspelbaarheid van wetenschappelijke bevindingen. Digitalisering, big data, democratisering en de idee van maakbaarheid van instituten veranderden de context voor wetenschapsbeoefening ingrijpend.

Een panel besprak welke wetenschap en technologie ons kunnen helpen ons een nieuwe en meer betere maatschappij te verbeelden en voor welke uitdagingen het wetenschapsbedrijf staat. De multidisciplinaire workshop diepte verschillende aspecten verder uit aan de hand van studies over nucleaire afvalverwerking; sociale onrechtvaardigheid of onvrijheid als gevolg van technologische oplossingen; sciencefiction en utopische literatuur; de wisselwerking tussen wetenschap en technologie en de erop gebaseerde toekomstbeelden; besluitvorming onder onzekerheid en omgang met risico's; strategieën voor onderzoeksfinanciering, enz.

Belastingen en vertrouwen

Vond plaats van 6 tot 8 mei 2015 in samenwerking met de Antwerp Tax Academy/Universiteit Antwerpen (prof. dr. Willem Lemmens, prof. dr. Bruno Peeters, prof. dr. Luc Van Liedekerke); em. prof. dr. Guido Dierickx; prof. dr. Raf Geenens; prof. dr. Gerlinde Verbist. Prof. dr. Erich Kirchler en prof. dr. Allison Christians verzorgden een publieke lezing op 6 mei.

In een democratisch bestuurd land staat of valt het belastingstelsel met het vertrouwen dat de belastingen rechtvaardig verdeeld zijn en efficiënt en effectief gebruikt worden voor collectieve voorzieningen waar de belastingbetaler ook zelf iets aan heeft. Het debat over de 'tax shift' is emblematisch voor de verminderde legitimiteit van nationale belastingssystemen en onvervulde verwachtingen inzake een rechtvaardige of economisch efficiënte verdeling tussen personen, bedrijven, inkomenscategorieën of soorten belastbare basis.

De workshop onderzocht deze uitdaging vanuit verschillende wetenschappelijke disciplines zoals belastingrecht, economie, filosofie en psychologie en zowel vanuit het oogpunt van het individu (ontwikking en aard van de relatie tussen burger en belastingadministratie), de polis (keuze van de meest geschikte belastingvormen en -tarieven in functie van de vooropgezette doelstellingen), de overheid (de potentie en draagkracht om een efficiënt en effectief belastingstelsel uit te bouwen) als van de multinational die wereldwijd slalomt tussen nationale belastingregimes om te ontduiken of wettelijk te 'optimaliseren'.

De deelnemende academici stelden hun – deels empirisch – onderzoekswerk voor over belastingen en veranderende culturele, politieke en levensbeschouwelijke grondslagen en waarden. Beleidsexperten confronteerden deze inzichten met hun professionele ervaring. Met name het werkelijkheidsgehalte van een wereldwijd systeem voor het monitoren van inkomens en vermogens of het heffen van belastingen werd getoetst aan de mogelijkheden geboden door bestaande transparantieafspraken en soft-law bij de EU, de OECD of de ILO.

Internationale academische workshops

Sociaal verantwoord innoveren in veiligheid

Vond plaats op 22 en 23 oktober 2015 in samenwerking met prof. dr. Paul De Hert, prof. dr. Wim Hardyngs, prof. dr. Koen Ponnet, dr. ir. Genserik Reniers, prof. dr. Wim Smit en prof. dr. Mathias Vermeulen.
Op 21 oktober gaven prof. dr. J. Peter Burgess en prof. dr. Jeroen Van den Hoven een publieke lezing.

De workshop analyseerde het veiligheidsdiscours en de effectiviteit van beveiliging in de maatschappij, de perceptie van veiligheid door de burgers en hun attitude tegenover technologische innovaties, de privatisering van veiligheid en de impact van de veiligheidsindustrie, de efficiëntie en effectiviteit van de Europese richtlijnen en nationale wetgeving met een afweging tussen privacy en transparantie enerzijds, veiligheid anderzijds en tot slot de criminologische praktijk. Academische bijdragen kwamen uit de disciplines filosofie, politieke wetenschappen, criminologie, recht en economie.

Rituelen, markt en verlossing

Vond plaats op 19 en 20 november 2015 in samenwerking met prof. dr. Jan Bleyen (KU Leuven), prof. dr. Paul Cortois (KU Leuven), em. prof. dr. Valeer Neckebrouck (KU Leuven), prof. dr. Walter Van Herck (Universiteit Antwerpen).
Op 18 november gaven prof. dr. Vincent Miller en prof. dr. Michael Ing een publieke lezing.

In menselijke rituelen blijven het religieuze en het profane, ook in de hedendaagse seculiere Westerse cultuur, met elkaar vervlochten. Rituelen verlenen daarbij gewicht aan momenten van belangrijke overgang of sociale cohesie en markeren een identiteit. Daardoor worden ze interessant voor marketeers die rituelen creëren rond verhandelbare goederen en diensten, en ze zelfs als merknaam inzetten! Rituele praktijken verbonden met kleding, voeding of wonen verliezen hun gangbare spirituele en transcendentale betekenis als middel tot waardenoverdracht tussen generaties. Consumenten zelf wordt een wereldwijd ritueel, een aanhoudende worsteling van betoverd kiezen in overvloed, die meer subtiele keuzes en engagementen afstompt: trouw, solidariteit, politieke keuzes. Het confuciaanse ritueel in het (pre)moderne China illustreert de spanning tussen beoogde collectieve welvaart en gedeelde voorspoed of alleen eigen voordeel.

De workshop peilde de psychologische grondslag en maatschappelijke functie van rituelen (binden van mensen), de materialiteit in het beleven en bewaren van rituelen, de vaak economische ontstaansgrond van rituelen (agrarische maatschappij) en tenslotte het eigenaarschap en bezit ervan.

Lezingenreeksen **Theologie en kerk**

ucsia organiseert deze theologische lezingen in samenwerking met de faculteiten theologie van de ku Leuven en de Université Catholique de Louvain, de Protestantse Theologische Faculteit Brussel, Kerkwerk Multicultureel Samenleven, Caritas Antwerpen/Cairo's en andere partners.

Op 23 maart 2015 getuigde de theologe dr. Anneleen Decoene (ku Leuven) over structuren en mechanismen die mensen meervoudig uitsluiten en die het zoeken naar alternatieven en verandering afremmen: gender, etniciteit, seksualiteit, klasse, opleiding, gezondheid, enzovoort. Zij onderzocht de theologische inzichten die zich uit het zwarte feminisme en de bevrijdings-theologie ontwikkelen. Een dominante ideologie stelt mensen verantwoordelijk (of geeft ze de schuld) voor hun eigen lot. Denken over God en werken aan verandering kunnen niet uit elkaar gehaald worden.

Op 14 december 2015 verzorgde prof. dr. Özcan Hidir, decaan van de theologische faculteit aan de Islamitische Universiteit Rotterdam, een theologische lezing over de visie van de Koran en de Soenna op Jezus. Voor de talrijke aanwezigen was de uiteenzetting een interessante kennismaking met een kritische en vergelijkende theologische duiding van teksten in de Koran en de Hadith. Uit de Koran spreekt een goedkeurende, corrigerende en vervolmakende visie op alle eerdere hemelse religies en de heilige boeken. Jezus is één van de meest genoemde profeten in de Koran. Koran en Hadith verhalen over zijn geboorte en kindertijd, zijn wonderen, zijn dialogen met God en de Israëlieten en zijn menselijkheid en profeetschap. Er zijn ook fundamentele verschillen: de incarnatie en triniteit die de volledige goddelijke en menselijke natuur van Jezus vooropzetten, het lijden en de kruisdood, de functie van Jezus na zijn terugkeer naar deze wereld en het aankondigen door Jezus van de profeet Mohammed. Jezus' oproep aan zijn leerlingen om "het zout der aarde" te zijn wordt zowel door de evangeliën als de moslim ascetische boeken aangehaald.

Pastoraal en kerk

Jongerencultuur en pastoraal

ucsia organiseerde samen met de Pastorale Dienst van de Universiteit Antwerpen (Johan Vanhoutte sj en Gert Van Langendonck) op 15 en 16 januari 2015 een residentieel seminarie voor universiteits- en hogeschoolpastors.

Jan Koenot sj analyseerde de festivalcultuur uit de jaren negentig zoals in zijn *Essay over rock, cultuur en religie* (Averbode, 1996). Ook vandaag willen jongeren nog gemeenschap vormen, maar een gebeuren als Tomorrowland heeft elke maatschappijkritische functie verloren. Rockmuziek als tegencultuur van het woord en het dogma werd ingekapseld in de geldeconomie. Johan Ardui (University College Leuven-Limburg) duidde deze vaststelling theologisch. Het christendom staat of valt met de overtuiging dat God het aardse leven zelf omarmt: blues. Tomorrowland doet het omgekeerde en gooit de realiteit ritueel overboord. Maar het festival beantwoordt aan onze hunker naar wat onze particuliere religie, ons 'hokje' overstijgt. Gersom Brussaard (Ichtus) en de band Trinity maakten duidelijk waarvoor hedendaagse 'christelijke' popmuziek staat.

Em. Johan Leman (ku Leuven) verkende zoals in *Van totem tot verrezen Heer* (Pelckmans, 2014) het recente historische en antropologische onderzoek over het Oude Testament en de historische Jezus om het hedendaags gesprek over geloof en ongelooft te documenteren.

SPIRITUEEL maar niet religieus?

Lezingenreeksen **Spiritueel maar niet religieus?**

Op 11 maart 2015 organiseerde UCSIA het seminarie 'Spiritueel maar niet religieus?' in samenwerking met het Bisdom Antwerpen, Relevant en Caritas Antwerpen|Cairo. Het belegde eveneens een ontmoeting tussen de gastspreker en een aantal Belgische en Nederlandse onderzoeksgroepen.

Volgens de godsdienstsociologe prof. dr. Nancy Ammerman (Boston University, USA) noemen veel gelovigen zich spiritueel maar niet religieus en situeren ze zichzelf buiten georganiseerde religie, kerk en dogma. De werkelijkheid is veel ingewikkelder: spiritualiteit wordt nooit helemaal individueel beleefd en is niet zomaar een cultureel alternatief voor religie. Mensen knutselen een persoonlijke spiritualiteit ineen volgens enkele types: een 'deïstisch pakket' dat spiritualiteit verbindt met persoonlijke goden, een 'extra-deïstisch pakket' dat spiritualiteit een plaats geeft in naturalistische vormen van transcendentie, een 'ethisch-spiritueel pakket' dat focust op dagelijks mededogen of een pakket 'geloof en spiritualiteit in culturele zin'.

Steeds wisselende en soms vluchtige groepen van mensen brengen op zeer uiteenlopende plaatsen (zoals de werkplek of de lijnbus) religie en spiritualiteit ter sprake; Ammerman noemt ze 'tribes'. Ze is echter overtuigd dat religie en spiritualiteit niet meer voldoende aan bod komen zonder kerken of congregaties, zonder organisatie of structuur.

Prof. dr. Hijme Stoffels (Vrije Universiteit Amsterdam) illustreerde hoe het stadsbeeld van het zogezegd postmoderne seculiere Den Haag in tegenstelling tot sociologische voorspellingen, bol staat van religie en spiritualiteit. Ronald Sledsens analyseerde welke spirituele 'parels' jongeren en parochianen (niet) zoeken en/of (niet) vinden of weer verliezen (Mattheus 13, 45-46).

Dr. Dominiek Lootens (Caritas/Cairo) formuleerde besluiten.

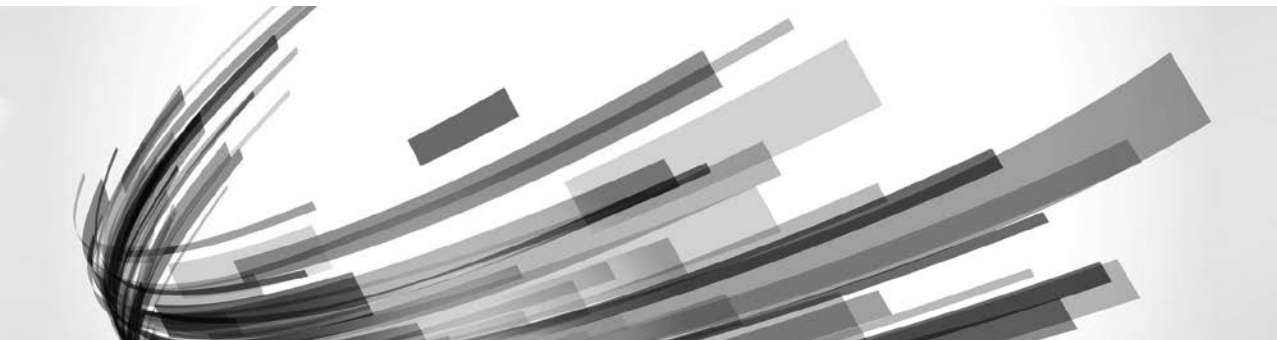
Gedoofde kaarsen en uitslaande vlammen

De secularisatie onder de loep

Op 10 oktober stelde UCSIA een boek voor: *Gedoofde kaarsen en uitslaande vlammen. De secularisatie onder de loep* (Uitgeverij Polis, 2015). Hierin overbruggen Vlaamse en Nederlandse academici een halve eeuw ontwikkelingen van samenleving en kerk. Het is het eerste boek in een nieuwe reeks *Hoezo religie* die onder leiding van socioloog Walter Weyns de actuele inzichten en het debat rond religie voedt. Wellicht kan de vraag naar de toekomst van de religie niet worden teruggebracht tot de vraag of er morgen 'meer' of 'minder' religie zal zijn in de wereld; dan wel wat en hoe religie zal zijn?

Met deze boekvoorstelling huldigde UCSIA em. prof. dr. Jean Van Houtte als erevoorzitter van de algemene vergadering. Hij redigeerde in 1962 samen met Jan Kerkhofs sj het boek *De Kerk in Vlaanderen. Pastoraal-sociologische studie van het leven en de structuur der Kerk* (Lannoo, 1962).

Drie academici bespraken evenveel hoofdthema's: secularisering of post-secularisering? (prof. Guy Vanheeswijck, wijsbegeerte), heropflakking van religie? (prof. Nadia Fadil, sociologie) en religie en/of spiritualiteit 't allenkante (Johan Roeland, theologie).

Overige projecten **De toekomst van het katholiek onderwijs in Vlaanderen**

Prof. dr. Lieven Boeve, de nieuwe directeur-generaal van het Katholiek Onderwijs Vlaanderen, verduidelijkt in een gelegenheidstoespraak hoe en waarom zijn onderwijsnet het waarmerk van kwaliteit wil handhaven.

Een naamsverandering zal de interne reorganisatie van de koepelorganisatie begeleiden en de scholen zullen in een veel kleiner aantal grote samenwerkingsverbanden bijeengebracht worden. De 'dialoogschool' is de bouwsteen waarin het Katholiek Onderwijs Vlaanderen zijn levensbeschouwelijk engagement hedendaags belichaamt.

De wortels van het moderne autonomie-denken

UCSIA organiseerde deze lezing op 22 april 2015 in samenwerking met het Centrum Pieter Gillis dat van zijn kant instond voor een seminarie over het thema.

Patrick Madigan sj legde de wortels bloot van de overheersende en geïnstitutionaliseerde cultuur van individualisme, autonomie en zelfexpressie. De inzichten en analyses van filosofen zoals Charles Taylor, Robert Bellah, Merleau-Ponty, Bernard Williams en Marcel Gauchet brengen hem bij de 19de-eeuwse cultus van het artistieke genie met als prototype de Lucifer-figuur van John Milton (17de eeuw).

De filosofen Stijn Latré, André Cools en Guy Vanheeswijck, werkzaam aan de Universiteit Antwerpen, beantwoordden mee de vraag hoe individuele autonomie zich verhoudt tot vrijheid, verantwoordelijkheid en solidariteit.

Medicalisering en therapeutisering van het onderwijs

UCSIA organiseerde deze jaarlijkse studiedag over een onderwijsthema op 20 mei 2015. UCSIA is erkentelijk voor het voorafgaande werk van de vzw DIROO waarvan de heer Valeer Van Achter († 2015) de bezieler was en wiens nagedachtenis UCSIA hiermee in ere wenst te houden.

Toenemende doses geneesmiddelen voor een inflatie aan gedragsstoornissen en leerbeperkingen bij schoolgaande kinderen ... Nemen reëel aanwezige en neurobiologisch verklaarbare afwijkingen toe? Of zijn het exponenten van een nieuw, maar verwrongen mens- en maatschappijbeeld? Gaat het bij onderwijs nog over leren, scheppen en ontdekken in diversiteit of moeten ook jongeren voortaan ingepast worden in een beperkt aantal cultureel aanvaarde standaardmodellen? Vervangen professionele labels en attesten die toegang geven tot medicatie of gespecialiseerde begeleiding op school de ouderlijke verantwoordelijkheid thuis? Zijn labels en medicatie voor leerkrachten en directies een gemakkelijkheidsoplossing die didactische en pedagogische maatregelen niet langer nodig maakt? Hoe beïnvloeden die etiketten de zelfperceptie, de identiteitsontwikkeling en de deelname aan school en maatschappij van het kind?

Over al deze vaststellingen en vragen wisselden academici en professionele deskundigen van gedachten met de deelnemers.

Overige projecten **Gezinstransities vanuit het perspectief van de kinderen**

Op 29 september vond deze studiedag voor professionelen plaats in samenwerking met de onderzoeksgroep Persoon & Vermogen en het Centrum voor Longitudinaal en Levensloop Onderzoek van de Universiteit Antwerpen, het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen/Odissee, Een Nieuw Gezin vzw en Stichting Nieuw Gezin Nederland.

Een kind waarvan de ouders uit de echt scheiden, komt in contact met familierechters, jeugdpsychologen, gezinstherapeuten, advocaten, bemiddelaars, maatschappelijke assistenten, pedagogen en opvoedingsondersteuners, leerkrachten, zorgcoördinatoren, onderzoekers en beleidsmakers. Deze professionelen engageren zich oprecht, maar kijken zelden naar echtscheiding door de ogen van een kind. De kinderrechtencommissaris vat de klachten van kinderen samen. Onderzoekers belichten het demografisch feitenmateriaal en juridisch kader. Experts lichtten de mogelijkheden en beperkingen toe van het verplichte ouderschapsplan in Nederland.

De helft van de partnerrelaties steunt niet meer op een huwelijk, één op tien kinderen tussen 0 en 17 jaar heeft gescheiden ouders. Scheiding wordt meestal gevolgd door een nieuwe vorm van relatie tussen ouders ... en noodgedwongen tussen hun kinderen. Echtscheiding verandert het dagelijks leven van het kind ingrijpend: een andere woonplaats en school, minder financiële draagkracht, een verstoord traject in het hoger onderwijs. Veel kinderen vinden hun thuissituatie draaglijker na de scheiding, maar veel hangt af van de persoonlijkheid van het kind en factoren zoals de intensiteit van het conflict tussen de ouders en hun betrokkenheid op de kinderen voor en na de scheiding; factoren die op hun beurt worden bepaald door bijvoorbeeld inkomen en opleidingsniveau van de ouders. De ervaring van verlies en verlating brengt kinderen minstens tijdelijk uit balans en nieuwe relaties duwen hen in een loyaleitsconflict. Meisjes vertonen meer depressieve symptomen (internalisering) en jongens meer gedragsproblemen (emotionele veruitwendiging).

Stiefouders hebben geen rechten, afspraken tussen gescheiden ouders worden niet systematisch opgevolgd. De familierechtbank kan ingrijpen in de uitoefening van ouderlijk gezag en bij verblijfs- en onderhoudsregelingen voor zover het gaat om verontrustende opvoedingssituaties en vechtscheidingen.

De studiedag wees enkele tekorten aan: de familierechtbank heeft geen weet van beslissingen van de jeugdrechter bij problematisch gedrag van het kind. De familierechter hoort wel de kinderen ouder dan 12, maar het kind kan niet echt vrijuit spreken omdat de ouders het proces verbaal mogen inkijken. Het kind is zelf geen volwaardige partij in het conflict en wordt niet bijgestaan door een jeugadvocaat. Kinderen hebben vaak geen weet van bemiddeling en hulpverlening.

De beleidsaanbevelingen van de organisatoren en een afsluitend panel inspireerden de bevoegde federale en Vlaamse minister tot beleidsvoorstellen.

Overige projecten **Wat ik geloof**

Op 13 oktober 2015 organiseerde UCSIA de 9de editie van de studiedag voor leerkrachten rooms-katholieke godsdienst en andere betrokkenen uit het secundair onderwijs, in overleg met de onderwijsinspecteurs en Katholiek Onderwijs Vlaanderen.

Het was de eerste studiedag in de reeks die focust op het persoonlijk geloof van de leerkracht en niet op het vak dat hij doceert. Het boek *Wat ik geloof* van Hans Küng stimuleerde hun diepgaande reflectie en eerlijk gesprek. Is het geloof plausibel? Wat is mijn godsbeeld? Wat betekent spiritualiteit voor mij? Wat motiveert mij om te geloven en in welke rationaliteit kader ik die spirituele beleving?

Hierover van gedachten wisselen met collega's, oefende de leerkrachten in de taal, vaardigheden en attitudes voor de interlevensbeschouwelijke competenties en intra-religieuze dialoog die ze bij leerlingen moeten ontwikkelen. Onderwijsinspecteur Ronald Sledsens leidde in en modereerde; professor en pastor Jacques Haers sj gaf een indruk van de opgevangen gesprekken en inzichten.

De interreligieuze dialoog

In gesprek met onze tradities

Op 27 oktober 2015 vond de 4de gemeenschappelijke studiebijeenkomst plaats van leerkrachten islam en leerkrachten rooms-katholieke godsdienst in samenwerking met de respectievelijke onderwijsadviseurs-inspecteurs.

Deze ontmoetingen evolueerden van een vriendelijke, maar aarzelende kennismaking tussen onbekenden in de 1ste editie naar een stimulerende dag waar de deelnemers verwachtingen en respectvol naar uitkijken. De studiedag bracht de leerkrachten tot een direct gesprek tussen religies, maar ook tot een dialoog met de eigen traditie. Interlevensbeschouwelijke competenties oefenen, zoals het leerplan verlangt, is moeilijker dan het lijkt en het leidt tot inzichten die de eigen levensbeschouwing kunnen verrijken en verdiepen.

De deelnemers bereidden de bijeenkomst voor door het artikel te lezen *Vertrouwen cultiveren en angst overwinnen* van dr. Hans Van Crombrugge en dr. Naïma Lafrarchi. Ze wisselden bij drie thema's (barmhartigheid, vrede en harmonie met God en jezelf, hoop en vrees) teksten uit die hen persoonlijk inspireren. Ze duiden deze teksten binnen hun geloofstraditie om zodoende elkaars spirituele identiteit en levensbeschouwing te begrijpen.

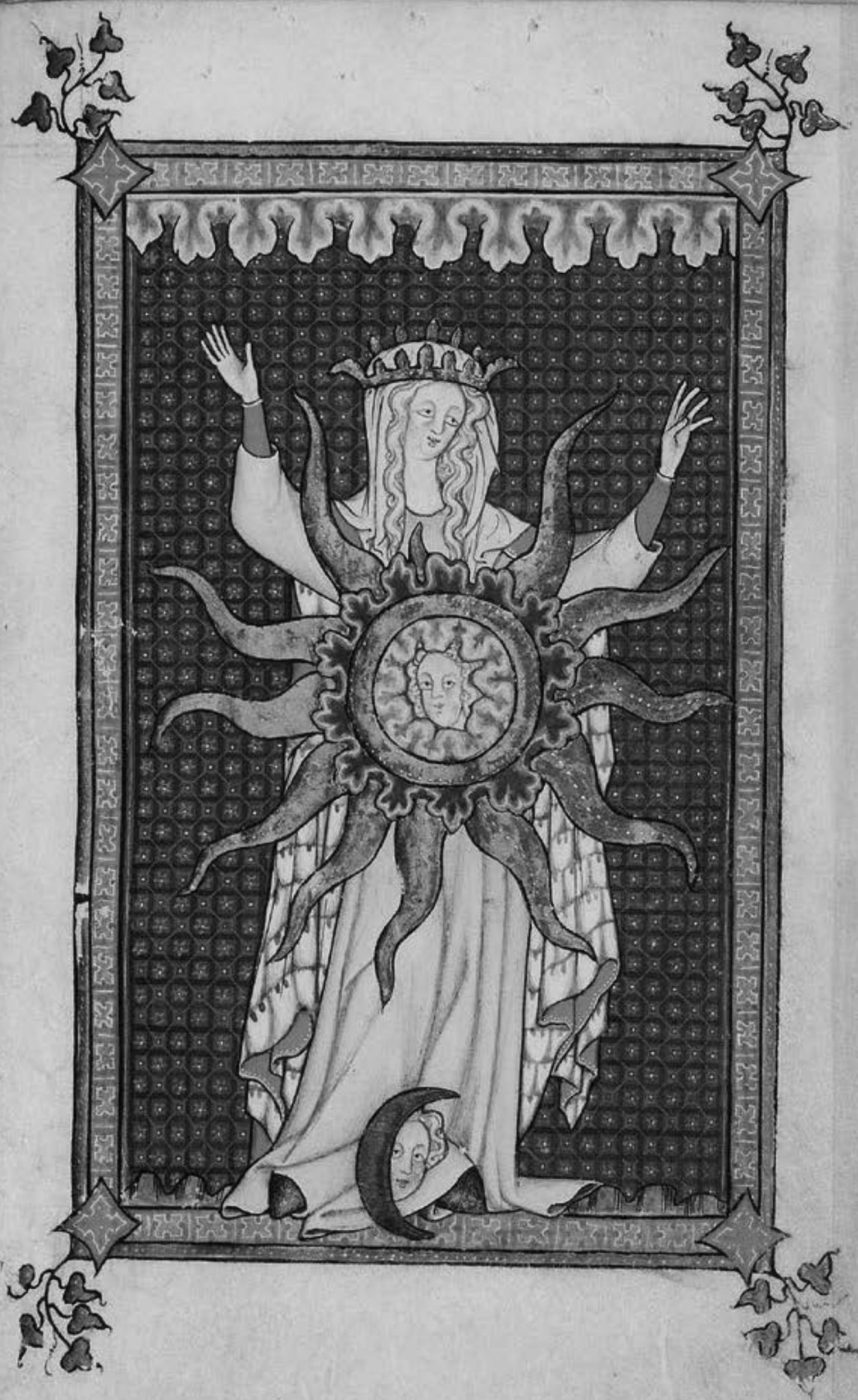
Overige projecten **Mystieke liefde in christendom en islam**

Op 4 december 2015 organiseerde UCSIA, in samenwerking met het Ruusbroecgenootschap naar aanleiding van zijn 90ste verjaardag, een studienamiddag onder de titel 'Mystieke liefde in christendom en islam'.

Het mensbeeld van Jan van Ruusbroec in de 14de eeuw staat haaks op het 'ik' waarop de moderniteit gebouwd is. De 'minne', een verwijzing naar de bruidsmystiek, is een bron van intermenselijk contact en verbondenheid die het 'ik' overstijgt en het confronteert met de goddelijke grondeloosheid.

Een mystieke benadering van geloof kan doorbreken wat filosoof Jean-François Lyotard als risico onderkent: dat de universalistische boodschap van het christendom omslaat in een dominant metaverhaal en totaliserende macht die enkel op zichzelf betrokken zijn. De mystieke ervaring kan de houding van een pastor inspireren; mystieke twijfel kan zelfgenoegzaamheid doorbreken.

Verskillende religieuze tradities zoals het jodendom, het hindoeïsme en de islam kennen een mystieke traditie: een innerlijke spirituele zoektocht naar de liefde. In de islam is die een volwaardig deel van het geloofsleven, in tegenstelling tot het christendom waar mystiek uit het reguliere geloofsleven werd verbannen. Mystiek houdt ook risico's in: vlucht, onkritische navolging, commercieel en politiek misbruik.

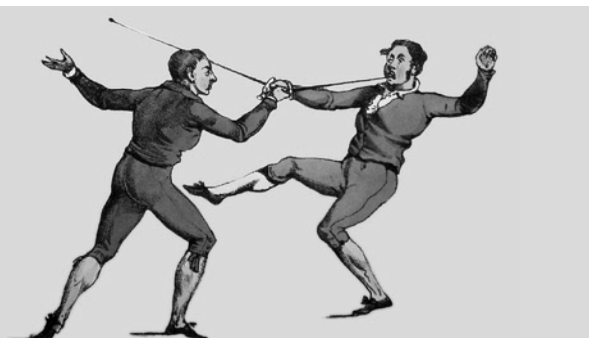

3

LEERSTOELEN

&

STIPENDIA

Leerstoelen **Leerstoel UCSIA-IJS/UA joods-christelijke verhoudingen**

UCSIA organiseert deze leerstoel in samenwerking met het Instituut voor Joodse Studies van de Universiteit Antwerpen.

Prof. dr. Warren Zev Harvey (Hebrew University, Jeruzalem) vergeleek op 12 februari de zogenaamde negatieve theologie van de 13de-eeuwse christelijke auteur Thomas van Aquino met het gedachtegoed van de 12de-eeuwse Joodse denker Maimonides dat hem beïnvloedde en dat op zijn beurt was geïnspireerd door de filosofie van Aristoteles en Arabische filosofen als Averroes. Uiteindelijk koos Aquino voor een spreken over God dat steunt op analogieën in plaats van een strikte benadering die God afbakt door te zeggen wat Hij niet is.

Prof. dr. Paul J.J. van Geest (Universiteit van Tilburg, Vrije Universiteit Amsterdam) breidde op 19 februari de analyse uit met zijn onderzoek over de 'affirmatieve' theologie van de kerkvader Augustinus die een intuïtief aanvoelen van het goddelijke erkent: een eeuwenlange christelijke traditie die ook nu relevant blijft. Hiervan vindt men sporen tot bij hedendaagse filosofen als Wittgenstein en Derrida.

Leerstoel Vredeseducatie

UCSIA startte een nieuwe leerstoel aan de Universiteit Antwerpen in het verlengde van de bestaande 'opleiding vredeseducatie'. De leerstoel is het resultaat van een samenwerking met het Vredescentrum van de Provincie Antwerpen en de Stad Antwerpen en met de Universiteit Antwerpen. Elke editie onderwerpt een aspect van vrede in al haar verschijningsvormen aan een academisch multidisciplinair onderzoek.

De eerste editie op 29 april 2015 kwam tot stand in samenwerking met het SPES-forum en AMS (Antwerp Management School). Praktijkdeskundigen getuigden en debatteerden over de uitdagingen, mogelijkheden en struikelstenen van het voorkomen en oplossen van collectieve arbeidsconflicten: Johnny Thijs (ex bpost), mr. Piet Vandeputte, Inge Vervotte (zorggroep Emmaüs), Guy Cox (FOD Werkgelegenheid), Siska Vansevenant (acv Vormingsdienst) en Peggy De Prins (Antwerp Management School).

Nieuwe initiatieven zoals *Business for Peace* illustreren het engagement van bedrijven. Juist omdat ze zo goed ingeburgerd is, onderschat men vaak de waarde van de traditionele Belgische traditie van sociaal overleg. Goed werkende overlegstructuren voorkomen conflicten en voeden alle betrokkenen op in de kunst van het onderlinge compromis. Vandaag wordt de oplossing van conflicten steeds meer doorgeschoven naar rechters en dat is nadelig: een goed compromis levert alleen maar winnaars op, maar elk vonnis leidt tot minstens één verliezer.

Stipendia

Taede Smedes

Godsdienstfilosoof en theoloog dr. Taede Smedes, verbonden aan het Dominicaans Studiecentrum voor Theologie en Samenleving in Amsterdam, voerde een onderzoeksproject uit *Voorbij theïsme en atheïsme. Aanzetten tot een nieuwe hermeneutiek van het hedendaagse religieuze landschap*. Zijn promotor was prof. dr. Walter Van Herck (Departement Wijsbegeerte, Universiteit Antwerpen).

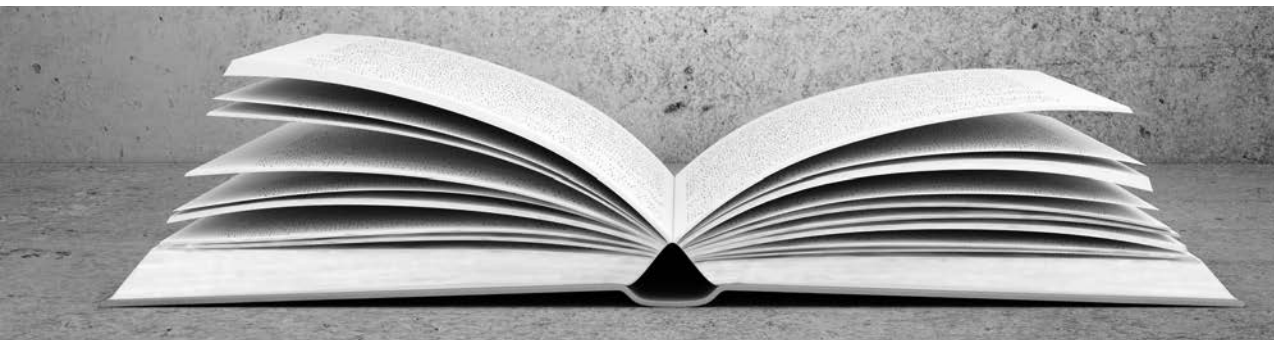
Op 1 december 2015 verzorgde hij een lezing en masterclass aan de Universiteit Antwerpen over de polarisatie tussen ‘theïsme’ en ‘atheïsme’. De publieke controversie onttrekt een stille revolutie aan het oog. Dat klassiek godsgeloof – ‘theïsme’ – slinkt, betekent niet noodzakelijk toenevend atheïsme omdat velen spiritualiteit steeds meer persoonlijk invullen. Anderzijds vragen ook steeds meer ‘atheïsten’ zich af of atheïsme zonder eigen, constructieve levensbeschouwelijke invulling als alternatief zingevend kader kan gelden. Zijn de termen ‘geloof’ en ‘ongeloof’, ‘religieus’ en ‘atheïst’ nog wel bruikbaar? Of creëren ze een werkelijkheid die er niet is?

De ‘visiting scholar’ duidde in een blog de publieke reacties op zijn tekst rond de spanning tussen geloof en wetenschap in de Nederlandse context en schreef een recensie van het boek *Gedoofte kaarsen en uitslaande vlammen. De secularisatie onder de loep over secularisatie in Vlaanderen*, dat met steun van UCSIA werd uitgegeven (Uitgeverij Polis, 2015).

atheïsme Ben Hobrink bewustzijn Bijbel
boekbespreking boeken Boeken bestellen
 boekrecensie boeksignalement Buitenaards leven Cees
 Dekker **christelijk geloof** citaten Coen Vermeeren
 cognitieve verklaringen van religie cognitive
 science of religion Column **conflict tussen**
geloof en wetenschap **creationisme** De
 Volkskrant Elaine Ecklund ethiek **evolutietheorie**
filosofie geloof **geloof en**
wetenschap geloof in God geloofsuitspraken genetic
 fallacy geweld **God** God als hypothese God bewijzen **God en de**
menselijke maat godsbeeld godsconcept
 godsdienstsociologie godsdienstwijsbegeerte God én Darwin
Intelligent Design Jesse Bering journalistiek
 kosmologie Lezing Marc de Vries mensbeeld **moraal**
 neurowetenschappen Opiniestuk plagiaat politiek **recensie**
 Reformatorisch Dagblad religie religie en geweld religiekritiek
 Richard Dawkins Sam Harris schrijven science and religion
 Science Vs. Religion sciëntisme secularisatie **spiritualiteit** The
 Belief Instinct The God Instinct **theologie** theologische
 antropologie UFO's vrije wil wereldbeeld **wetenschap**
 wetenschapsfilosofie wetenschapsjournalistiek **zingeving**

4

PUBLICATIES

Publicaties 2015 *Population Change in Europe,
the Middle-East and North Africa*
Beyond the Demographic Divide
Eds. Koenraad Matthijs, Karel Neels,
Christiane Timmerman,
Jacques Haers, Sara Mels
ISBN 9781472439543
Ashgate

The Borders of Subculture
Resistance and the Mainstream
Eds. Alexander Dhoest, Steven Malliet,
Barbara Segaert, Jacques Haers
ISBN 9781138853546
Routledge

Gedoofte kaarsen en uitslaande vlammen
De secularisatie onder de loep
Reeks: *Hoezo religie?*
Walter Weyns (red.)
ISBN 9789463100380
Uitgeverij Polis

Political Engagement of the Young in Europe
Youth in the crucible
Eds. Peter Thijssen, Jessy Siongers,
Jeroen Van Laer, Jacques Haers, Sara Mels
ISBN 9781138923386
Routledge

5

TERUGBLIK

&

SYNTHESE

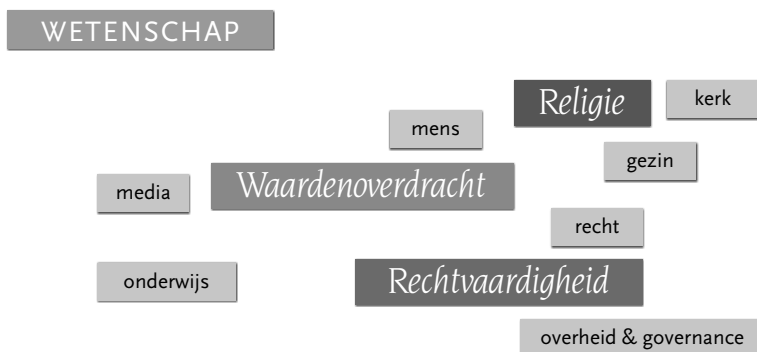
¶ Snelle en eenvoudige antwoorden op complexe maatschappelijke vraagstukken hebben vaak een bittere nasmaak. De statuten dragen UCSIA op om over die vragen een interdisciplinair academisch debat te organiseren en stimuleren. UCSIA brengt de resultaten bijeen van uitmuntend wetenschappelijk onderzoek over relevante maatschappelijke problemen en ontwikkelingen, met inbegrip van de levensbeschouwelijke en religieuze aspecten ervan. Het is intellectueel ‘slow food’ dat traag en grondig verwerkt en genoten moet worden. UCSIA gunt zich de tijd om te reflecteren, vanuit een christelijke levensbeschouwing en in een geest van openheid en verdraagzaamheid. Zo biedt UCSIA aan academici, professionals en het brede publiek betrouwbare hulpbronnen die toelaten zich een kritisch en gefundeerd oordeel te vormen over de complexe maatschappelijke actualiteit.

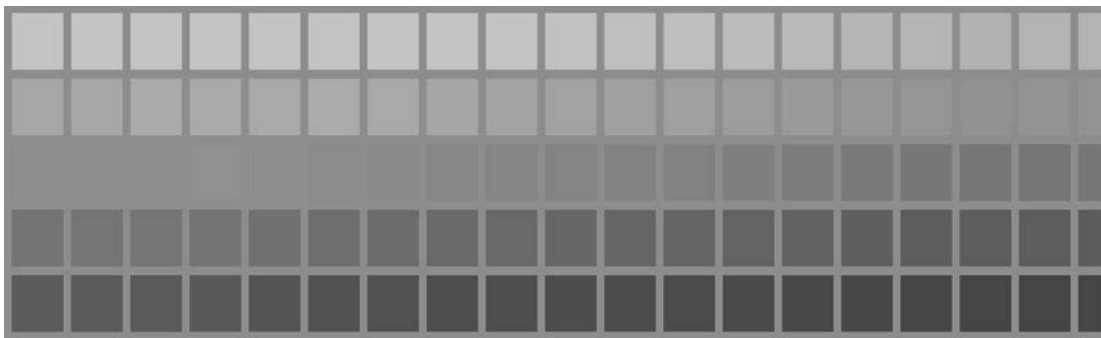
De Algemene Vergadering heeft ervoor gekozen om de werking te richten naar drie thema's:

- **religie en levensbeschouwing:** de positieve of negatieve bijdrage van religie en levensbeschouwing tot de welvaart en het welzijn van de mens in context (nationaal en/of internationaal, in wisselwerking met culturele en maatschappelijk-economische ontwikkelingen, enz.);
- **rechtvaardigheid:** de verschillende vormen van rechtvaardigheid (distributief, contributief, commutatief) tussen personen en groepen, in tijd en ruimte;
- **waardenoverdracht:** de waarden die mensen met elkaar delen of aan elkaar overdragen, in tijd en ruimte.

Elk van de activiteiten brengt inzichten bij in één of meer van die thema's, maar eveneens in de grote 'systemen' die de menselijke omgang regelen: de mens zelf, de overheid, het recht, de kerk, het onderwijs, het gezin, enz. Daarnaast geeft de werking impulsen aan de wetenschap zelf: nieuwe onderzoeksvragen, betere methodologie, enz.

De werking van UCSIA als multidisciplinair academisch forum leverde ook in 2015 op elk van deze terreinen inzichten op. De wetenschappelijke documentatie en duiding hiervan is terug te vinden in de verslagen van de verschillende activiteiten en de publicaties die eruit voortvloeiden. Hieronder brengen we slechts een synthese waarvan de vluchtigheid en onvolledigheid onvermijdelijk onrecht doet aan de diepgang van de gesprekken die plaatsvonden.

Religie

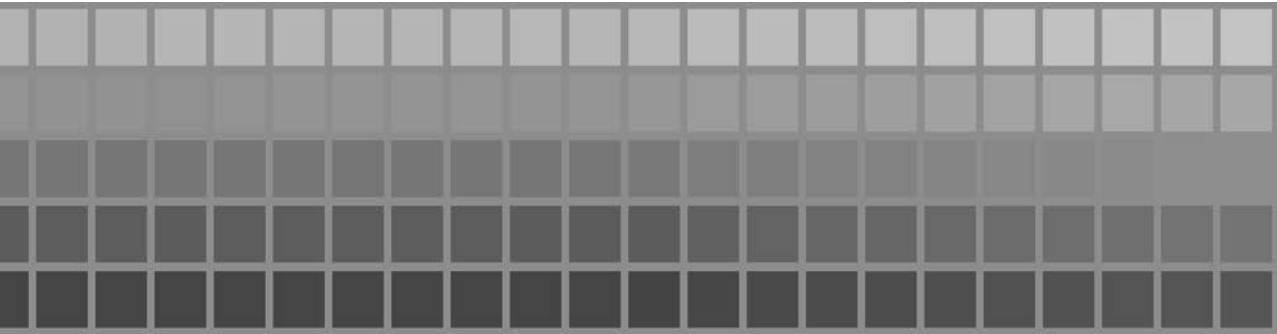
Rechtvaardigheid

Religie

- De veranderingen in de intensiteit en de aard van geloof, religiositeit en seculariteit met inbegrip van de vermeende wisselwerking van religie met spiritualiteit of verschuiving naar spiritualiteit en de geografisch uiteenlopende patronen van secularisering, vormen het voorwerp van talrijke onderzoeksprojecten. De begrippen en categorieën om deze veranderingen in te delen en te duiden, zijn evenals de interpretaties zelf talrijk, divers, veranderlijk en ideologisch beladen. Vele wetenschappelijke disciplines werpen hier een licht op: (gods-)sociologie, filosofie, theologie, psychologie, antropologie, ...
- Het religieuze schijnt als een vage en liquide religiositeit uit de bedding van de geïnstitutionaliseerde religie te zijn gestroomd en het vermengt zich met de cultuur van lifestyle en consumptie.
- De tweedeling 'religieus of spiritueel', waarbij mensen zich wel spiritueel, maar niet gelovig noemen en zichzelf situeren buiten elke georganiseerde religie, kerk of dogma, gaat niet op. Spiritualiteit wordt nooit helemaal alleen individueel beleefd en het is niet zomaar een cultureel alternatief voor religie. Mensen knutselen een persoonlijke spiritualiteit bijeen, maar veel van die pakketten bevatten wel degelijk klassieke elementen van religie zoals een persoonlijke god of geloof in transcendentie. Steeds wisselende groepen van mensen brengen religie en spiritualiteit op zeer uiteenlopende plaatsen ter sprake (op het werk of in de lijnbus). Sommige godsdienstsociologen zijn ervan overtuigd dat religie en spiritualiteit niet meer de aandacht zullen krijgen die ze verdienen als ze alleen aan het individuele worden overgelaten: zonder kerken of congregaties, organisatie of structuur.
- Het is niet eenduidig of geweld dat op geloof gebaseerd is, zelf deel uitmaakt van de godsdienst. Terroristen gebruiken religie als basis voor hun doctrine, maar bij radicalisering spelen ook sociale en sociaalpsychologische processen een rol. Ook in sommige conflicten die niet over een religieuze lijn verlopen, zoals de oorlog in de Oekraïne, gebruiken de betrokken partijen soms de symbolische waarde van religie om claims te verantwoorden of een identiteit te ondersteunen. De betrokken kerken raken hierin betrokken.
- Een studie van de middeleeuwse mystiek werpt een licht op het (voorbijge?) mensbeeld waarbij het 'ik' wordt overstegen door een grotere verbondenheid met God, de zekerheid door grondeloosheid. Mystiek vrijwaart de universalistische boodschap van het christendom tegen pastorale zelfgenoegzaamheid en totaliserende macht, maar mystiek houdt ook risico's in zoals vlucht of commercieel misbruik.
- Christenen en joden ontwikkelden in de vroege moderniteit theologische inzichten in onderlinge dialoog, maar ook onder de invloed van de kerkvaders en de Griekse filosofen die mede dankzij Arabische denkers werden bewaard.

Rechtvaardigheid

- Het maatschappelijk en wetenschappelijk debat over oude en nieuwe of vernieuwende voorstellen om meer verdelende rechtvaardigheid van inkomens en vermogens tot stand te brengen, wordt voortgezet met groeiende aandacht voor de Europese dimensie hiervan, bijvoorbeeld: participatie-inkomen, kapitaaltransfers, progressieve belastingen, technologie die de tewerkstelbaarheid bevordert, vormen van sparen en beleggen in het voordeel van de spaarder en belegger en niet van de financiële tussenpersoon. Deze voorstellen veranderen volgens een zeker gemeenschappelijk patroon: recent gaat weer meer aandacht uit naar algemene maatregelen voor herverdeling en werkgelegenheid; tot voor kort genoten selectieve maatregelen op maat van elke behoeftige meer politieke en wetenschappelijke voorkeur.
- Indien de maatschappelijke verwachtingen voor een rechtvaardige verdeling van inkomens en vermogens (tussen personen, bedrijven, inkomenscategorieën, belastbare bases, ...) niet worden ingelost, erodeert het vertrouwen in het belastingsysteem.
- Bij de EU, de OESO of de ILO bestaan er systemen van soft-law die de toepassing van normen pragmatisch ondersteunen (arbeidsnormen, informatie aan werknemers, fiscale praktijken). Ze zijn misschien realistischer en effectiever dan een nog uit te werken wereldwijd systeem voor het monitoren en belasten van inkomens en vermogens.

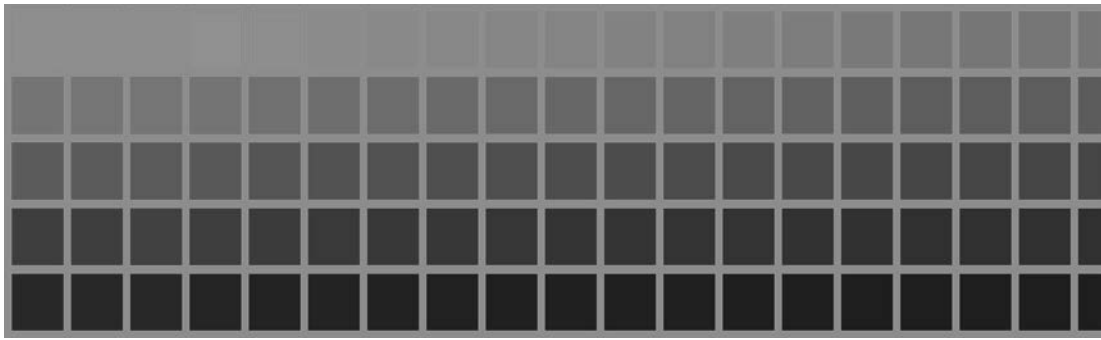
Rechtvaardigheid

Waardenoverdracht

- Bedrijven kunnen dankzij initiatieven zoals Business for Peace bijdragen tot vrede. Juist doordat ze zo goed ingeburgerd is, onderschat men vaak de waarde van de traditionele Belgische traditie en structuur van sociaal overleg. Goed werkende overlegstructuren kunnen conflicten voorkomen, iedereen is winnaar bij een compromis en overleg voedt elke partij op in de kunst van het compromis. Een juridisering van arbeidsconflicten impliceert de helft verliezers. Dat de Internationale Arbeidsorganisatie in 1919 door de Volkerenbond werd opgericht in het kader van de akkoorden van Versailles toont aan dat sociale vrede een wezenlijke bouwsteen is van politieke vrede, ook tussen natiestaten.
- Van technologische oplossingen voor maatschappelijke problemen, zoals bij nucleaire afvalverwerking, moeten de rechtvaardigheids-effecten getoetst worden.

Waardenoverdracht

- Rituelen markeren ook in een seculiere cultuur momenten van overgang of sociale cohesie, maar in het Westen verliezen rituele praktijken verbonden met kleding, voeding of wonen hun rituele en spirituele waarde en worden ze herleid tot commercie. Consumeren is zelf een ritueel geworden.
- Jeugdfestivals zijn nog steeds rituelen en beantwoorden de hunker naar gemeenschap. Maar hedendaagse evenementen zoals Tomorrowland hebben de maatschappijkritische functie van jongerenfestivals afgelegd; rockmuziek als tegencultuur werd ingekapseld in de geldeconomie. Op zo'n festival wordt nu ritueel afstand genomen van het werkelijke leven dat zoveel mogelijk buitengaats blijft: een 'unreality' check.
- De idee van individuele autonomie en zelfbeschikking als dominante waarde vindt volgens sommige filosofen zijn wortels bij filosofen uit de 20ste eeuw met diepe vertakkingen in de 17de eeuw.

Systemen

Overheid en governance

- Bij de EU, de OESO of de ILO bestaan er systemen van soft-law die de toepassing van normen pragmatisch ondersteunen (arbeidsnormen, informatie aan werknemers, fiscale praktijken). Ze zijn misschien realistischer en effectiever dan een nog uit te werken wereldwijd systeem voor het monitoren en belasten van inkomens en vermogens.

Onderwijs en school

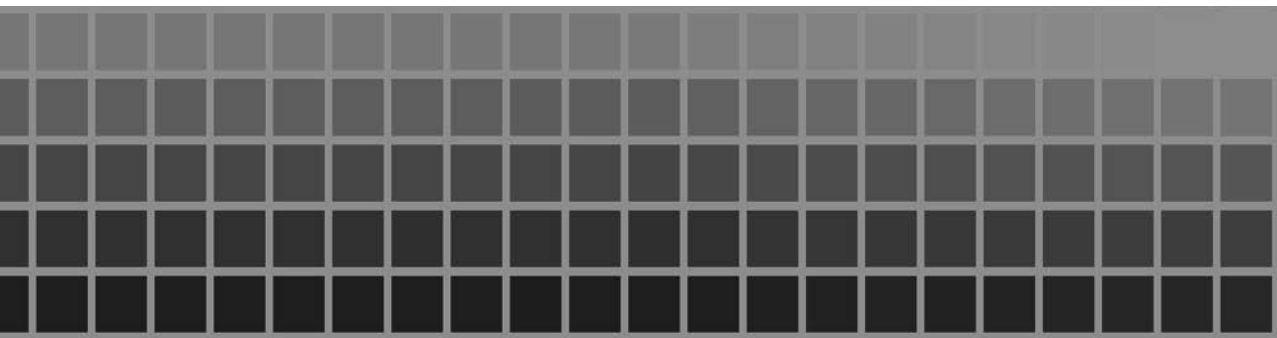
- Het Katholiek Onderwijs Vlaanderen kiest voor de dialoogschool om zijn levensbeschouwelijk engagement hedendaags te belichamen.
- Het onderwijs in Vlaanderen wordt volop geconfronteerd met het fenomeen van medicalisering en therapeutisering. Zoals bij andere gelegenheden ondervindt de school een maatschappelijke trend meer direct en intens. Ook dezelfde vragen keren terug: moet het onderwijs zijn eigen opvoedingsproject en didactiek aanpassen aan extern opgelegde eisen, wat is de verantwoordelijkheid van de school tegenover die van de ouders, hoe ondergaat het kind deze druk van buiten en binnen de school?

Godsdienstonderwijs

- Een grote steekproef leerkrachten r.k.-godsdienst en islam uit het secundair onderwijs wisselde graag en intensief met elkaar van gedachten over hun persoonlijk geloof en dat vormt een goede training van de taal, vaardigheden en attitudes die ze volgens het leerplan bij leerlingen moeten ontwikkelen voor de interlevensbeschouwelijke competenties en intra-religieuze dialoog.

Gezin

- De helft van partnerrelaties steunt niet meer op een huwelijk en één op de tien kinderen tussen 0 en 17 jaar heeft gescheiden ouders. Echtscheiding verandert het dagelijks leven van het kind ingrijpend op materieel vlak. De psychologische gevolgen verschillen naar aard en intensiteit volgens een aantal factoren, maar met een duidelijk onderscheid tussen jongens en meisjes.
- Het recht van ouders om te scheiden kan beter geflankeerd worden met rechten en begeleiding (uit het oogpunt) van kinderen. De wetenschappelijke inzichten en beleidsmaatregelen met dat doel zijn in ontwikkeling.

Wetenschap

- De context waarin wetenschap wordt beoefend, is ingrijpend veranderd door digitalisering, 'big data', democratisering en de idee van maakbaarheid van instituten.
- Wetenschap kan onder bepaalde voorwaarden mensen helpen om zich een nieuwe en moreel betere maatschappij te verbeelden.
- Wetenschap wordt gezien als een belofte aan de maatschappij, maar publiek en politici verwachten van wetenschap praktisch bruikbare resultaten die de wetenschap door de onzekerheid en onvoorspelbaarheid van wetenschappelijke bevindingen niet kan leveren.
- Wetenschap beïnvloedt het menselijk toekomstbeeld, maar wordt hierdoor op zijn beurt evenzeer beïnvloed.
- Empirisch onderzoek en inzichten uit economie, filosofie en (neuro-)psychologie leveren verrassende nieuwe inzichten in de effectiviteit van een belastingsysteem.
- Ook in een seculiere Westerse cultuur levert de studie van rituelen, hun materialiteit, hun economische en psychologische grondslag en hun maatschappelijke functie voor het binden van mensen, interessante inzichten.
- Het recente historische en antropologische onderzoek over het Oude Testament en de historische Jezus documenteren het hedendaags gesprek over geloof en ongeloof.

Theologie en pastorale theologie

- Uit het zwarte feminisme en de bevrijdings-theologie ontwikkelt zich geleidelijk aan een nieuwe theologie over de meervoudige uitsluiting van mensen op basis van gender, etniciteit, seksualiteit, klasse, opleiding, gezondheid, enzovoort. Deze theologie is geëngageerd in de zin dat zij het denken over God innig verbindt met maatschappelijke verandering voor meer rechtvaardigheid.
- In de eeuwenoude en zeer geschakeerde islamitische traditie van interpretatie van de Koran en de Hadith ontwikkelt zich ook een islamitische theologie die de aanwezigheid van de islam in de West-Europese omgeving met haar eigen waarden en normen als pragmatisch uitgangspunt neemt en die door haar vergelijken met de rationele methode gelijkenissen vertoont met Westerse kritische theologie en exegese van de Bijbel. Deze theologie bestudeert bijvoorbeeld de plaats van Jezus in de Koran en de Soenna, met belangrijke gelijkenissen, maar ook verschillen met de christelijke evangeliën.
- In theologisch opzicht, groeien de jongerenfestivals weg van de centrale boodschap van het christendom. Het ware christendom is 'blues' en zoekt het armzalige aardse leven op; jongerenfestivals zoals Tomorrowland vluchten zo ver mogelijk van de realiteit.

BIJLAGEN

Bijlage 1 Leden van het Scribani-netwerk

Angelus Silesius House, Wrocław, Poland
www.silesius.org.pl

Centre of Spirituality East-West of Michal Lacko, Košice, Slovakia
www.csvzml.org

Centre de recherche et d'action sociales (CERAS), Paris, France
www.ceras-projet.org

CIFR · Interdisciplinary Centre Faith and Reason, University of Namur, Belgium
www.unamur.be/esphin/poles-de-recherches/cifr

Conference of European SJ Provincials
www.jesuits-europe.info/cep/cep.html

European Centre of Communication and Culture (ECCC), Warsaw, Poland
www.eccc.pl

Faculty of Social Sciences Pontifical Gregorian University, Rome, Italy
www.unigr.it/Struttura_didattica/scienze_sociali/index.php

Heythrop Institute: Religion & Society (HIRS), University of London, UK
www.heythrop.ac.uk

Human Rights Institute, University of Deusto, Bilbao, Spain
www.idh.deusto.es

Institute for Social and Development Studies, Munich, Germany
www.hfph.mwn.de/igp

Jesuit Centre for Faith and Justice, Dublin, Ireland
www.jcfj.ie

Jesuit European Social Centre (JESC), Brussels, Belgium
www.jesc.eu

Jesuit Refugee Service Europe (JRS), Brussels, Belgium
www.jrseurope.org

'Pedro Arrupe' Institute for Political Formation, Palermo, Italy
www.istitutoarrupe.it

St. Thomas Institute, Moscow, Russia
www.sfoma.ru

University Centre Saint Ignatius Antwerp (UCSIA), Belgium
www.ucsia.org

University Institute of Migration Studies, Comillas Pontifical University, Madrid, Spain
www.upcomillas.es/centros/iem/cent_iem_pres.aspx

Bijlage 2 Academische gastsprekers 2015

Deze lijst bevat de gastsprekers op en stuurgroepleden van activiteiten van UCSIA in 2015 die een doctorale of vergelijkbare graad hebben en die in principe het ambt van professor uitoefenen aan een universiteit of een ermee verbonden onderzoeksinstituut, met inbegrip van de emeriti, alsook de academische deelnemers aan internationale academische workshops en seminars.

GASTSPREKER / DEELNEMER	INSTELLING
Laila Abdul Latif	Universität Duisburg-Essen
Oluwasegun Aderibigbe	Obafemi Awolowo University Ile-Ife
Christine Aicardi	King's College London
Nancy Ammerman	Boston University, USA
Marta Antosz	Jagiellonian Research Center for African Studies
Johan Ardui	University College Leuven-Limburg
William Arfman	KU Leuven
Anthony Atkinson	London School of Economics
Jan Baedke	Ruhr-Universität Bochum
Heather Barkman	University of Ottawa
Tom Bauwens	Vrije Universiteit Brussel
Jan Bleyen	KU Leuven
Lieven Boeve	KU Leuven
Luk Bouckaert	KU Leuven
Barak Bouks	Bar-Ilan University
Gregorz Brzozowski	University of Warsaw
Peter J. Burgess	Vrije Universiteit Brussel
Bea Cantillon	Universiteit Antwerpen
Michelle Cayford	Technische Universiteit Delft
Nathan Charlier	Université de Liège
Allison Christians	McGill University, Québec
André Cools	Universiteit Antwerpen
Arthur Cools	Universiteit Antwerpen
Paul Cortois	KU Leuven
Jessica Davidson	University of Oxford
Raf De Bont	KU Leuven
Paul de Hert	Tilburg University

GASTSPREKER / DEELNEMER	INSTELLING
Fiona de Londras	University of Birmingham
Evelien De Pauw	Vives Hogeschool
Stevienna De Saille	University of Sheffield
Anneleen Decoene	ku Leuven
Tinka Delakorda	Yamaguchi Prefectural University
Danielle Deli	Universiteit Antwerpen
Charles Delmotte	Universiteit Gent
Anouk Depuydt	ku Leuven
Guido Dierickx	Universiteit Antwerpen
Oleg Dik	Humboldt Universität zu Berlin
Annemie Dillen	ku Leuven
Tessa Diphhoorn	Universiteit van Amsterdam
Arne Dormaels	Universiteit Gent
Roos Dorsman	Université Libre de Bruxelles
Lauren Drover	Universität Bonn
Hugo Durinck	Hogeschool Gent
Rositsa Dzhekov	University of Sheffield
Marleen Easton	Universiteit Gent
Meron Eresso	Addis Ababa University Centre for Human Rights
Rob Faesen	Ruusbroecgenootschap
Paul Faulkner	University of Sheffield
Jonathan Fox	Bar-Ilan University
Veerle Fraeters	Ruusbroecgenootschap
Josip Franic	University of Sheffield
Michael Friedewald	Fraunhofer Institute for Systems and Innovation Research
Anton Froeyman	Universiteit Gent
Gemma Galdon-Clavell	University of Barcelona
Peter Galison	Harvard University
Raf Geenens	ku Leuven
Theo Geuens	ku Leuven
Charles Gillespie	University of Virginia

GASTSPREKER / DEELNEMER	INSTELLING
Erella Grassiani	Universiteit van Amsterdam
Maja Greenwood	University of Copenhagen
J.L.M. Gribnau	Universiteit Leiden & Tilburg University
Matthias Gross	Helmholtz Zentrum für Umweltforschung
Maria Luisa Guermani	University of Bologna
Jacques Haers	ku Leuven
Chris Hann	Max Planck Institute for Social Anthropology
Wim Hardyns	Universiteit Gent
Kim Hendrickx	ku Leuven
Marthe Hesselmans	Boston University
Özcan Hidir	Islamitische Universiteit Rotterdam
Kyung Hong	Drew University
Victoria Höög	Lund University
Dick Houtman	ku Leuven
Ute Hüsen	University of Oslo
Elke Ichau	ku Leuven
Hakimul Ikhwan	Gadjah Mada University
Michael Ing	Indiana University Bloomington
Sheila Jasanoff	Harvard Kennedy School
Robert Joustra	Redeemer University College
Goedroen Juchtmans	IK-KS
Kristien Justaert	ku Leuven
Erich Kirchler	Universität Wien
Miranda Klaver	Vrije Universiteit Amsterdam
Thomas Knieps	IK-KS
Stijn Latré	Universiteit Antwerpen
Jo Lebeer	Universiteit Antwerpen
Johan Leman	ku Leuven
Willem Lemmens	Universiteit Antwerpen
Kaat Louckx	Universiteit Gent & Universiteit Antwerpen
Patrick Madigan	ku Leuven

GASTSPREKER / DEELNEMER	INSTELLING
Tarcisio Magalhaes	McGill University
Paul Mahieu	Universiteit Antwerpen
Ive Marx	Universiteit Antwerpen
Ryan Mckay	University of London
Thaddeus Miller	Portland State University
Vincent J. Miller	University of Dayton
Andreas Mitzschke	Universiteit Maastricht
Tom Moylan	University of Limerick
Valeer Neckebrouck	ku Leuven
Mark Neocleous	Brunel University London
Peter Neumann	King's College
Helga Nowotny	Vienna Science and Technology Fund
Guido Ooghe	Universiteit Antwerpen
Lieven Pauwels	Universiteit Gent
Flaminia Pedone	Univerity of Sienna
Bruno Peeters	Universiteit Antwerpen
Cees Peeters	Tilburg University
Rob Plum	Hochschule Düsseldorf
Koen Ponnet	Universiteit Antwerpen
Anneke Pons-De Wit	ku Leuven
Rajiv Prabhakar	The Open University
Paola Profeta	Università Bocconi, Milaan
Liesbeth Pulinckx	ku Leuven
Genserik Reniers	Universiteit Antwerpen
Johan Roeland	Vrije Universiteit Amsterdam
Johannes Saal	Graduate School of Humanities and Social Science
Alireza Sarfaraz	Universiteit Antwerpen
Tom Sauer	Universiteit Antwerpen
Lukasz Sawicki	Pontificio Ateneo Sant' Anselmo
Ari Schick	Yeshiva University
Regine Schwab	Bremen International Graduate School of Social Sciences

GASTSPREKER / DEELNEMER	INSTELLING
Ashgar Seyed-Gohrab	Universiteit Leiden
Aziza Shanazarova	Indiana University
Steven Sheffrin	Murphy Institute
Marat Shterin	King's College
Sean Sinclair	University of Leeds
Jonas Slaats	Universiteit Gent
Taede Smedes	Dominicaans Studiecentrum voor Theologie en Samenleving
Jessica Soedirgo	University of Toronto
Irene Stengs	Meertens Instituut
Hijme Stoffels	Vrije Universiteit Amsterdam
Thijl Sunier	Vrije Universiteit Amsterdam
Tony Svetelj	Boston College
Dirk Timmermans	Universiteit Antwerpen
Jean-Pierre Timmermans	Universiteit Antwerpen
Jean-Paul Van Bendegeem	Vrije Universiteit Brussel
Hans Van Crombrugge	Odisee Hogeschool
Jeroen van den Hoven	Technische Universiteit Delft
Jerome Van der Have	Universiteit Antwerpen
Sandra van der Hel	Vrije Universiteit Amsterdam
Maarten Van Dyck	Universiteit Gent
Hans van Eyghen	Vrije Universiteit Amsterdam
J.J. Paul van Geest	Tilburg University & Vrije Universiteit Amsterdam
Mieke van Hemert	Vrije Universiteit Amsterdam
Walter Van Herck	Universiteit Antwerpen
Kim Van Hoorde	Vives Hogeschool
Luc Van Liedekerke	Universiteit Antwerpen
Anna Vancso	Corvinus University of Budapest
Frank Vandenbroucke	Universiteit Antwerpen
Anne Vandenhoeck	ku Leuven
Frédéric Vandermoere	Universiteit Antwerpen
Wim Vandewiele	Universiteit Antwerpen

GASTSPREKER / DEELNEMER	INSTELLING
Guy Vanheeswijck	Universiteit Antwerpen
Stijn Vanheule	Universiteit Gent
Geert Vanpaemel	ku Leuven
Marko Vekovic	University of Belgrade
Gerlinde Verbist	Universiteit Antwerpen
Hans Vermeersch	Universiteit Gent
Mathias Vermeulen	Vrije Universiteit Brussel
Gert Verschraegen	Universiteit Antwerpen
Lea Verstricht	IK-KS
Thomas Voelker	Universität Wien
Lior Volinz	Universiteit van Amsterdam
Armin von Schiller	Hertie School of Governance
Kate Vredenburg	Harvard University
Alexander Wentland	Technische Universität Berlin
Walter Weyns	Universiteit Antwerpen
Per-Olof Wikström	University of Cambridge
Behnaz Zarrabi	University of Queensland
Siemma Zeite	Jawaharlal Nehru University
Warren Zev Harvey	Hebrew University, Jeruzalem
Olga Zvonareva	Universiteit Maastricht

